

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

Akadémiai internátus.

Újabb időben az internátusok száma nálunk meglehetősen megnövekedett. Az állam is támogatást nyújt létesítésükhöz, a felekezetek is szinte versengve állítják fel iskoláik mellett. Ezek között a debreceni akadémiai internátus meglehetősen új típusú. A kath. papi szemináriumok a mi szabadabb prot. felfogásunktól merőben különböznek. Azoktól tanulunk ennek szervezésében és vezetésében alig lehetett. De sokban eltér a református meglévő hasonló intézetektől is. Három olyan fakultás követelményeit kell kielégítenie, amelyekkel szerves kapcsolatban áll jelenleg. De olyan jövőre kell előkészülnie, amikor majd megszűnik ez a szerves kapcsolat. Tagjai világi és egyházi pályára készülnek s különböző társadalmi osztályból erednek. Vannak közöttük olyanok, akik a szülei háztól édes-keveset, vagy épen semmit, még a legesekélyebb anyagi támogatást sem hozzák magukkal; de vannak olyanok is, akik helyzetüknél fogva meglehetősen magas igényekkel lépnek fel. Vannak olyanok, akiknek minden perc felhasználására nélkülözhetetlen szükségük van, és vannak olyanok, akik sajátos hazai kulturális viszonyaink miatt, bár társadalmi és jogi berendezkedésünk vezető szereppel kecsegteti őket, csak nehezen szoktathatók hozzá komoly, kitartó szellemi munkához.

Ehez még sajátos helyi körülmények is hozzájárulnak: a régi cétus-rendszer fegyelmetlensége és soknemű vadsága, melyek a hagyományokban bizonyos erőt és patinát kaptak.

A cél az volna, hogy ennek az internátusnak minden theologus lakója, magasztos hivatásának megfelelően, distingváltan, szolidan, az elvont és legmagasabb régiókban járó eszmék kultuszának éljen s külső megjelenése és viselkedése is ennek a magasabb rendű szellemi élethivatásnak kifejezője vagy előkészítője legyen. A hétköznapi élet durvaságaitól megszabadulva, tartózkodó, de azért mégis magafeltaláló viselkedéssel készüljön behelyezkedni az élet legellentétebb szituációiba, egyaránt feltalálván magát a síkos parketten s jó tanácsaival az eke szarva mellett.

Jogászaikkal is derék dolog volna úttörőknek lennünk. Akiket általában könnyelmű és vig fiúknak ismer a világ, jó volna nemesebb hivatásukkal együttjáró magasabb kötelességérzésre serkenteni. Helyesen vagy helytelenül, Magyarországot a jogászok kormá-

nyozzák. Még szakkérdésekben is övék a döntő szó. Pompás dolog volna ezekben a friss eszű fiúkban meggyökereztetni a gondolatot, hogy az illetén szerep helyes betöltéséhez sok, nagyon sok és nagyon lelkiismeretes tudásra s fárasztó előkészületekre van szükség: ez pedig szüntelenül folyó, szakadatlan és izzasztó munka nélkül nem képzelhető el.

Hogy mindez a tanárjelöltekre fokozott mértékben áll: magától értődik. Csakhogy őket még más egyéb életbölcsekre is rá kellene szoktatni: arra, hogy a hivatásuk körébe eső tudományok és jövődó tanító munkájuk sokkal finomabb értékeket képviselnek, semhogy azok méltó honorálására mindenkítől, vagy csak sokaktól is meg lehetne kívánni a képességeket. Stb. stb.

És valamennyit a kötelességek kultuszára nevelni!

Nagy körültekintést kívánó, súlyos feladatok! Eszközait s lehetőségeit felismerni, kiválasztani és megítélni nem könnyű dolog. Minden esetre elméleti tudás mellett tapasztalatot, nevelési kérdésekben nagy jártasságot, széles körültekintést és óvatosságot kíván. Tévedés volna egy-egy kiragadott szempont előtérbe tolásával itélni meg a feladatok egész komplexumát.

Egy dolog egészen bizonyos. Máról-holnapra eredményeket elérni teljes képtelenség. Ennek megkívánása pedagógiai tájékozatlanság, ígérese sarlantás volna. Az egyéniség ki nem cserélhető. Megrögzött életirányok pillanatnyilag meg nem változtathatók. Hagyományok erőszakkal el nem fojthatók. Társadalmi balszokások könnyű szerrel ki nem irthatók. Mélyen gyökerező szervi betegségek hirtelen meg nem gyógyíthatók. Különbözn is minden nevelésnek, így az internátusi nevelésnek is számolnia kell a lelki élet kontinuitásával, a fejlődés törvényének fokozatosságával, amely nem ismer ugrásokat és csudákat.

Mindenesetre két út között lehet választani. Lehetne alkalmazni katonai szubordinációt, az egyéni szabadság teljes megszorításával. Ezzel mindenesetre hamarosan lehetne tündöklő eredményeket produkálni. Nyilvános helyeken tömeges és katonásan fegyelmezett testületi megjelenést; néma csendet az internátus falai körül; katonás jelszavak után igazodó öltözködést és imádkozást és így tovább. Ezzel azonban még egy lelket sem nyertünk meg magasabb törekvéseinknek. Sőt ellenkezőleg, a legélesebb reak-

cióba hajtjuk bele az ellenállásra különben is fogékony ifjú embert. Ugyannyira, hogy ha az intézetet elhagyják, anyagiaktól odakényszerítéssel eltöltött évek után, az utálat és megvetés emlékével gondolnak rá vissza. Azért, mert tanulmányaik közben a tudomány és protestantizmus szabad szelleme lelküknek ezt a keréketörését nem folytatja tovább. Egyéniségek kétféle életnézetnek, helyesebben gyakorlatnak volna martaléka. A szemináriumok és katonai intézetek diszciplináját a tudományok és a protestantizmus szabadabb szellemével egy fedél alatt nem lehet összehozni.

A másik úton a lélektudomány útmutatása mellett lehet haladnunk. Ez hirtelen fényes eredményekkel nem kecsegtet, de potemkin-falakkal sem áztat. Azonban mégis gazdag zsákmányt ígér: a meghódított lelkek önkéntes adóját. Ezen az úton nevelő és tanítvány-sereg, a szeretet és kölcsönös megbecsülés viszonyában állanak egymással. Ez a viszony, ha megromolnék, elveszne az eredmény legerősebb biztosítója. Épen azért ez a szeretet nem szabad, hogy fűrkéssze az ifjú kor természetes gyengeségeit; nem szabad, hogy vadásszon azokra, de az sem szabad, hogy gyöngye legyen velök szemben és szemet hunyjon azok előtt. Kell, hogy meglássa, szeretettel és meggyőzéssel irtogassa a következetes, de ne ugrásszerűen fellépő szigorral állja útját a fellépő bajok elharapódzásának. Ez a vezetés és ellenőrzés ne legyen fárasztó, hajszoló, elkedvetlenítő, de tanácsadó, felvilágosító, baráti, lehetőleg lebilincselő.

Mindez talán jobban megfelel a prot. hagyományos szabadelvűségnek, a pedagógia követelményeinek és a lélektudomány alapigazságainak, mint amaz első rendszer. És talán eredményei is, ha lassúbbak, de maradandóbb értékűek.

Ez utóbbi úton haladásra programmszerűleg törekedtünk, már a felszereléssel is. Nem okatlan fényűzés vezette az előljárást a csinosabb, izléses környezet megteremtésében. A cél az volt, hogy a környezet kiragadja ifjainkat az eddigi helyzetből, amelynek közepette sok minden megengedhetőnek látszott. Nemesak emberek, a helyzetek is parancsolnak velünk; nemesak társaink, de a falak is beszélnek hozzánk.

Ezen az úton akarunk ezután is haladni tovább, nem feledkezve meg az anyagról, melyet idomításra kezeink közé kaptunk: az előzményekről, melyekben idáig része volt, és a célról, melynek elérése rendeltetésünk. Ezt a célt pedig pillanatnyi sikerek semmiképpen sem meríthetik ki. Azt óhajtjuk, hogy az oltáron, melynek szolgálatára nevelünk, lelkes készséggel áldozzanak ifjaink, akkor is, ha az életbe kimenve, az ellenőrzés fegyelmét már nem érzik hátok mögött; azt akarjuk, hogy az anyai szeretet melegére, mellyel a főiskola ma átkarolja őket, hálával és meghatottsággal gondoljanak fejükön az élet őszének derével is.

Sikerül-e, nem ér-e csalódás ezen az úton, ezt egész kétségtelenül csak a jövő döntheti el.

Mitrovics Gyula.

Lelkész teendője

az anyák kioktatása körül, hogy 1—6 éves gyermekek vallásos érzületét miként ápolják?

Az O. R. L. E. által Budapesten 1913 október 1-én rendezett belmissziói kurzuson előadta F. Varga Lajos nagyrábéi református lelkész.

A tárgy, melynek ismertetésére felhívtam, oly részét öleli föl a belmissziói munkásságnak, amely

TÁRCZA.

Legenda.

— Göthe. —

*Egyszer egy szentnek a pusztán ballaglóba
Kecske-lábú faun került az útjába.
— Atyám, — szólt a faun — mennyországba vágyom,
Közvetítsd, ha lehet, gyarló imádságom!
Szólt a szent: époly botor a kérésed,
Amilyen rút az egész megjelenésed.
Ne kísérsd az Istent vakmerő imáddal,
Nem jutott még mennybe senki — kecske-lábbal.
Elállt a faunak erre szemé-szája:
— Hogy lehetne lábom üdvöm akadály? —
Láttam én már embert, ki a mennybe ment fel,
Nem is kecske-lábbal, hanem — számár-fejjel.*

Ford. Papp László.

Három szál őszi rózsa.

Gergely Antal siremlék felavatásánál Mezőtúron, 1913. november 9-én mondta Kiss Ferencz.

...Ez a ködös, borongós őszi idő, az a fátyolos arcú nap, mely féldélután dacára már eltakarja a fényt; az a hangulat, mely dérütötte virág lehéből,

halkan omló lomb neszéből, sirok fölött elsuhanó szél zokogásából támad, illik az én lelkemhez, mikor szárnyait e sirra lebocsátva, emlékezik arról, ki egykor e szárnyak csapásának acélja, költészete, evező tolla volt.

Egykor, nem is oly rég. S már emlékkő áll elporlott tetemin.

Emlékezni jöttem. Nem hoztam babérágat, minden levelén külön érdem arany betűivel. Három őszi rózsat hoztam csak, az emlékezés e bús virágait; teszem le meleg érzés egyszerű szavaival felécsitett sírodra.

*

...Emlékezem... Elöttem a képed. Látlak a Lelkész-egyesület kongresszusán a Kálvin-téri templom szószekében, amint lángoló szemekkel, kigyúlt arccal beszélsz a táborba gyültekhez a táboron kívül levőkről. Megcsordul ajkadon a szó méze, hárfa lesz nyelveden a beszéd, dallá olvad szavad, himnuszá verődnek a mondatok s művészté nemesül az előadás. A gondolatok sebes zuhogása szinte megkábít, a fantázia szétrobbanó szilánkjai megkápráztatnak, szingazdag stílusod omló virágerdeje elborít s a lelked hatása, varázsa alá jutott lélek veled röpül mérhetetlen távolságokba, túl földi téreken az isteni mélységekig. Iskolát alakítottál a szó művészetével s a lélek lángolásával. Néztünk fel reád, próbáltunk meg-

bátran mondható alapvetésnek, fundamentum rakásnak. Hiszen arról van szó, hogy a létezésén álló új keresztyén sarjadék hogyan gondoztassék eleitől fogva hat éves koráig, hogy aztán idővel lelki házzá épülhessen föl.

Természetes, hogy ezt az alapvető munkát, mely kicsinyeink egész jövőjére kihatólag végzendő, más nem terjesztheti közvetlenül, csak az édes anya. Az ő emlőjén csüngve szívja magába a gyermek első táplálékát, az ő szeme ragyogó derűjében látja meg s találja föl mindjárt élete hajnalán azt a mennyet, ahonnan tudattalan lelke e földi alacsony világba szállt s ahonnan makulátlan tisztaságnak, az ártatlanságnak harmatos szépségét hozza magával, azt a mennyet, amelynek ismét visszanyeréséért, ismét birtokba vételéért egy ádáz élet viszontagságain kekeresztül kell vívódnia. Az édes anyához fűzi kicsinyeinket legközvetlenebbül a legmelegebb vonzalom, mint a napháza belőle kiáradó sugarakat. Ébren levő személyekbe az édes anya képe, alakja rajzolódik és vésődik be a legelevenebb von sokkal; álmodozó szempillái alatt azok a képek rajzanak boldogító szépséggel, amiket édes anyjuk ölelése, mozdulása, járása-kelése, arcukra lehelt csókjai ébrenlétükben festenek angyali lelkők elé. Piciny szívüknek minden mozdulása, mint megannyi szárnyas amorette, édes anyjuk felé vonzza, röptíti; tipegő kis lábcskáik, az első imbolygó lépéstől kezdve, édes anyjuk ölelő karjai közé viszik őket. Hát ugyan ki lehet közelebb kicsinyeinkhez, mint édes jó anyjuk? Ki adhatja meg érző szívecskéjük mozdulásának, örvendező, ébredező lelkük munkásságának az alapvető irányt inkább, mint édes jó anyjuk?

Am az igazi, édes, jó anyák sem csakúgy „deus ex machina” teremnek elő a földi világban. Mert hát

nem elég csak magzatot szülni, hogy valaki igazi, édes jó anya legyen. Fizikai ösztönszerű kötelékek tulajdon magukban még egy nőt sem avatnak igazi, édes jó anyává. Nyers anyai érzelmek nevelhetnek majdan prolesek, de nem nevelhetnek keresztyén nemzedéket. Pedig nekünk, pedig a családnak, a társadalomnak, az anyaszentegyháznak, a hazának, az emberiségnek, a földi világnak folyvást izmosodó keresztyén nemzedékre van szükségünk, hogy az örök isteni, felséges cél bennünk és általunk minél jobban-jobban megközelíthessék és eléressék.

Állati csordáknak nincs szüksége keresztyénségre, nincs szüksége vallásra, nincs szüksége egyháza, hitre, reménységre, szeretetre. Mert azoknak csak az kell, amit fogaikkal megrághatnak, gyomraikkal megemészthetnek. De van nekünk, van az emberiségnek, mert mi égfelé tartott fővel vagyunk teremtve. S jaj a mi nemünknek, jaj a mi emberi mivoltunknak, ha csupán a földi alacsonyok között tarkálva keressük az idvességünkre valókat.

Ma már még az állatvilág nemesedését is tudományos rendszeren alapuló munkássággal fejlesztik, fokozzák. A krisztusi eszményekért küzdő tudósok dicsősége, hogy emberi nemünk tökéletesedésének zászlaját egy pillanatra sem engedték porba tiportatni. Ha egy rendjük kidőlt, másik ragadta azt kezébe s nem szűnt meg fennen lobogtatni. A családi élet, az anyaság, a keresztyénség palladiuma alatt nyerte meg méltán megillető nyibuszát.

Ez a nyibusz halaványulóban. A családi életnek, az anyaságnak nem kedvez a mai durva naturalizmus. Ma még vannak ugyan szülő anyák, de ritkulnak az igazi édes, jó anyák, a nevelő, a nevelni tudó édes anyák. Az anyák zöme a nyers anyai érzelmek uralma alatt él s becéz, de nem szeret, majmol, de nem nevel.

közelíteni: nem sikerült. Magad voltál az iskola, a többi csak ajkadon csüggő, erőtelen tanítvány. Erőtelen, de hálás; távol a művészetedtől, de közel szívedhez, aki csodált, szeretett s téged soh'se felejt, mert ha egyetlen voltál is, ha különb voltál is mindnyájunknál, ha a kálvinista papság hírét, becsületét, színvonalát nagysúlyu körökben s alkalmakkor egymagad képviselted: nem vált el útd társaid útjától, nem tartottad lealázónak a kicsinyek közé tartozást, együtt szálltál, büszke légúszó, te, a könnyen fáradókkal, testvér voltál, velünk voltál, miénk voltál...!

...Ez első rózsát lelkésztársaid küldik testvéri érzéssel.

*

...Emlékezem... Elöttem a képed. Rajta hüvös kisugárzás: az igazság öntudata. Beszéded szépsége művésszé avatott, beszéded igazsága apostollá. Korlátolt fölfogás rád akarta vetni szűk látóköre árnyát, midőn burkoltan, egyházellenes, helyesebben: egyházon kívüli társulásokkal fentartott összeköttetéscidből emlékedre bántó következtetéseket sejtetett. Igazságod napja átsütött a hamis borúlapon, mert te egy voltál a szószéken, a társadalomban, a szabad egyesülésekben, a fórumon, a magán életben, egy mindig: az örök igaz, az erkölcsi szép evangyelistája. Te oly magas egységben láttad és ismerted meg az igazságot, hogy mindenütt meg-

találtad annak töredék sugárait s lelked gyűjtő-lencsén át egy pontban verődtek össze, amiket gyöngébb szemek külön egységeknél látván, szembeállítottak egymással. Nagy lelkednek átfogó gondolata az örök Igaz volt. Ennek igazát hirdetted szónoklatod lánghevével, ezt igazoltad tetteid, életed kötelező nagy példáival s hitünk szerint ez igazolja lefolyt napjaidat az egyetlen Igaz ítélő trónjánál. Ez emléködben idea ölt testet: a megismert igazság mély valóságossággal párosult széles látókört, egyetemes áttekinthetést, szabad felfogást, erkölcsi erőt, egész lelked jelent s kölcsönöz szolgálóinak. Te e szolgák között a hívek leghűbbike voltál!...

...Azoknak nevében, kik az örök Igazban hisznek s az erkölcsi szépet szeretik: teszem sírodra e második rózsát elégtételül, igazságul.

*

...Emlékezem... Elöttem a képed. Két könyccsepp harmatoz szemedből, mikor beszélsz messze távol a tiedről: a hü nőről, a szószke gyermekekről. Mikor sírsz, hogy könnyet száríthass: mikor túlhajtott munkával, idegemésztő hajtással készíted elő kora sírod szélén kedveseid számára a Golgothát, hogy annál biztosabban s hamarabb ledönthesd azt a keresztet, mely sok lelkészárva fájdalomából kövült élő szemrehányássá s az élet országútja kenyértelen járójának döbbenetes végstációjává. Többen vettünk

Mert nem áldást fakasztó s rögzítő szeretet az, mely a tisztes keresztnevek elferdített használatában s a piperködtetés nyakatekert hóbortjában merül ki. És nem fundamentális nevelés az, mely éretlen kénykedvnek hódolva apró zsarnokokat ültet a nyakára a külmázás, kora érett fiakban s leányokban.

Az volna az ideális állapot, ha valamennyi édes anya számot vetve azzal, hogy gyermekének egy útvesztőkkel rakott élet küzdelméin kell magát átviaskodnia, már a bölesőnél megkezdene bele nevelni magzatát azoknak a fegyvereknek a használatába, amelyeknek élet nem tömpíthatja el a legnemtelemebb támadás, nem csorbíthatja meg a legküzdemelesebb élet. Valljuk meg, hogy az ilyenszerű nevelésre képtelen a legtöbb anya, úgy a művelt, mint a nem műveltek rendjében egyaránt. Mert impulzust erre sem a naturális anyai érzélem, sem a divatos hóbortokon kapó világ nem ad, s nem is adhat nekik. Eleven ösztönt, készséget, képességet erre egyedül *Annak* immánens szeretete adhat, aki szelíden dorgálva kérte tanítványait: „Engedjétek hozzám jönni a kis gyermekeket, mert ilyenekké a mennyeknek országa”. De mert a világ lelke, még az iskolák pedáns nevelése mellett is sokkal hamarabb hatalmába ejti a leendő édes anyákat, mintsem Úrrá lehetne felettük az örök életre nevelő Mester: nekünk, a krisztusi eszmények kultuszában élőknek arra kell törekednünk, hogy az édes anyák hova-tovább jobban kivonassanak a világ szuggesztív erejű hatása alól, s annak a szellemi erőnek a spherájába jussanak, amely nekik is gyermekeiknek is új eget és új földet tár föl, s amely őket hasonlíthatatlanul boldogabbá teszi, szinte megszenteli anyaságuk értékében és tudatában, gyermekeiket pedig idejekorán megedzi ama nemes harc megharcolására.

részt az inség, a mostoha sors elleni titáni küzdelemben: mi vagyunk bizonyos, hogy útaink esodás sikereinek titka Isten után a te nagy szíved, a bezáródott lelkekhez a kules a te ékes szavad volt, a megindult áldozatkészség medrét a te magatémésztő lelked vágta s az érzéketlenség, a közöny jégtengerét a te szíved lobogása olvasztgatta; hogy te áldoztál értök legtöbbet, mert magadat, családod nyugalmát, boldogságát, nyíló reménységét adtad áldozatul. „Arról ismertük meg a szeretetet, — mondja János (I. III. 16.), — hogy a Jézus az ő életét adta érettünk: mi is kötelesek vagyunk odaadni a mi életünket a mi atyánkfiáiért”. Ilyen voltál te! Látszik is már nyomaidon az Isten áldása. Ez év őszén 45 lelkészárva számára nyílt meg a Kálvineum jótékonyosságának forrása. Negyvenöt árvát öltöztettünk át a nyomorúság feketeségéből a remény színes öltönyébe. Mikor először találkoztam velök, könnyekkel szemükben rebegtek köszönetet az értök fáradoóknak.

...Ezekkel a könnyekkel szirmain teszem le e harmadik rózsát megáldott sírodra... Álmodd alatta mosolygó álmaidat törekvéseid valóra váltáról!

Legyen pihenésed édes s e síremléket szentelje meg lelkésztestvéreid hálája, az igazak kegyelete s az árváknak, köztük a legárvábbaknak: bús özvegyednek, édes gyermekeidnek könnyje, áldó emlékezete!...

Anyákról lévén szó, édes anyákról, akiknek szíven kell, hogy ott feküdjék a gyermekeik boldog jövődjéért epedő szeretetteljes aggodalom, vélnők, hogy mi lelkészek itt egy könnyű feladattal állunk szemben. Azonban a hiú reális élet tövises útait, szirtes mélységeit, s a köznapiság árnyoldalait ismeri, s próbálta már pszichológiailag elemezni a népelet filosofiáját, az előtt szinte leküzdhetetlen nehézségek meredeznek. S én éppen nem ringatom magamat abban a hiú reményben, hogy tárgyismertetésem folyamán oly módozatok birtokába juttatok bárkit is, amelyeknek alkalmazásával, amúgy pehely könnyűséggel fog áthatolni a nehézségeken.

Inkább csak holmi szerény *iránytű* félét fogom felmutatni s följánlani azoknak, akik tájékozódni óhajtanak arra nézve, mi is lehet hát vajjon *a lelkész teendője az anyák kioktatása körül, hogy 1—6 éves gyermekeik vallásos érzületét miként ápolják?*

Fődolog mindenek előtt az *anyák bizalmának fölbresztése és megnyerése*. Hogy pedig ezt elérje: *legyen a lelkész valóban lelkész*. Hassa át teljes mivoltában az a fönségesen édes érzés, amely az Úr örökségének szelíd érzéséből fakadoz. Vesse alá magát teljesen az Úr Krisztus uralmának s távolról se félkőzzék hozzá még csak az gondolata sem annak, hogy ő *úr* s mint ilyen, *uralkodni akar, uralkodni fog*. Ha éppen dicsekedni óhajt, abban dicsekedjék, hogy neki jól esik, hogy neki nem teher az Úr szolgálatában fáradozni.

Ha ekként leküzdötte önmagában a nyers és hiú földi érdekekért epekedő vágyat, a missziói útjában előtte álló nehézségek egyik sziklatömbjén már áthatott, s biztató kilátása lehet arra, hogy fölbreszti az édes anyákban s állandósítja a személye és lelkipásztori működése iránti feltétlen bizalmat.

Erre viszont kedvező alkalmul kínálkozik a tisztes pásztori élet körzetében, mindjárt a *keresztység szent sákramentumának a kiszolgáltatása*.

Megvallom, engemet — pár hónap híján 30 évi rendes lelkészkedésem ideje alatt — soha sem elégitelt ki a keresztység szent sákramentumának az előirt chablon szerinti kiszolgáltatása. Eleitől fogva éreztem, hogy éppen itt a szertartásos rideg formulába ömlesztett szívvel létesíthetünk s létesítenünk is kell szorosabb, bensőbb kapcsolatot közöttünk lelkipásztorok és szülék, speciálisan lelkészek és édes anyák között. Azért én a megkeresztelendő kis gyermekért mondott imádságomba mindig beleszóltam s belszövöm a szülékért való imádságomat is. Ez az imádság — ha csak különös alkalom nem kívánja azt, — rendszerint ilyenforma szokott lenni: „É kisednek szüleit is könyörgésünkbe foglaljuk jó Atyánk, Istenünk! Mert jól esik a mi szívünknek s kedvelled Te, ha atyánkfiái jólétéért, boldogságáért hozzád esedezünk. Tartsd meg azért őket is állandóan hű gondviselésedben, hadd érezzék fejök felett lebegni áldó kegyelmedet, hogy mindjobban megismerjenek tégedet szerető édes atyjuknak, szent fiadat az Úr Jézus Krisztust édes Megváltójuknak és a szentlélek Uristent jóra vezérlőjöknek lenni, hogy így emelven aztán ők is szívöknek drága magzatát, hadd növekedjék ez mind te előtted, mind az emberek előtt való kedvességben. S ha majd az ő szülei e földi élettől megválva örök bírói széked elé állanak, hogy számot

adjanak minden földi tetteikről, nyugodtan adhasanak számot mindenről s így arról is, hogy szívök kedves magzatát úgy nevelték, amint te mennyei Atyánk akartad. Ámen.

Mondom, én úgy hiszem, úgy érzem, hogy ilyenformán a szíves bizalom összekötő hidját építem fel közöttem, mint lelkipásztor és a szülők között. Mert az imádság erejét ne kicsinyelje senki. A legvadabb gonosztevő szívébe is belemarkol — ha van még benne egy hajszálnyi emberiesen érző idegszál — belemarkol a szívből jövő s ő érette egeket kereső imádság s a legjobbat, a legtisztábbat, a legfenségesebbet tételezi föl az érette imádkozóról s bizalmatlanságának fagya, jege megolvad az érette imádkozóval szemben. Hát még a kisedét fájdalommal szült, s ugyanazt az emlőjéhez melegen szorító s a Szentháromság egy igaz Istennek följajló édes anya szívébe hogy ne markolna bele, hogy ne ébresztené ott fel a lelkipásztora iránti bizalmat, hogy ne érezné, hogy az őt is, kisedét is boldognak óhajtja tudni, látni.

De ilyenképpen már nemcsak a bizalmat vélem irántam fölkelteni az édes anyákban, hanem azt is jelzem előttük, hogy mily irányban kell nevelniök szívök magzatát annak első lélekzetvételétől kezdve mint kell gondolniok annak lelkét, hogy igazi örömlük teljék benne s valóban *azé* legyen, aki adta azt nekik.

Erre azt mondhatja valaki: de hiszen az édes anyák rendszerint nincsenek ott kisedök megkeresztelésénél, s így a nagyra értékelt imádság ereje nem hathat rájuk. Igaz, nincsenek ott rendszerint az édes anyák, de ott vannak a keresztanyák, változó rendben, közöttük akárhányszor a már ifjú édes anyák s a lélektani törvény esatornáján el kell jutnia szívökhöz az imádság erejének.

Annál is inkább, mert én — rendkívüli esetet kivéve — mindig közistentisztelet alkalmával végzem a szent kereszttség kiszolgáltatását, amikor közimádságaimba ottan-ottan azt is beleszövöm: „Vezérelj Atyánk szent hajlékodbá az édes anyákat, hogy itt hálás szívvel adózzanak te néked a szülés fájdalmának idején velök éreztetett szabadító, megtartó jóvoltodért és kisedőket szerető anyai gonddal föl ajánlják néked, hűséges pásztoruknak, gondviselő Atyánknak, Istenünknek!” S amikor a gyermekágyból fölkel édes anyák is ott vannak a templomban s szív és lélek szerint bekapcsolódnak abba a — hogy úgy szóljak — delejes áramba, mely a közimádkozás s a szent sákramentom kiszolgáltatásának tenorja folytán keletkezik, én nem hiszem, hogy annak nyoma, hatása ne maradjon meg náluk.

A tárgyunk megoldása körüli nehézségeken keresztül így jutunk egy lépéssel odább a cél felé. Még nem érhattünk közvetlen közelébe az édes anyáknak, hogy tárgyunkkal kapcsolatos kioktatásban részesíthessük őket. De még jön erre is alkalom.

(Vége következik.)

Rekviem-e a távolban elhaltak felett otthon tartott temetési istenitisztelet?

A pár nap múlva kezdődő egyházkerületi közgyűlésnek egyik érdekes tárgya lesz a békésbányai egyházmegyének az az elvi döntés céljából felterjesz-

tett határozata, amelyben kimondotta, hogy a távol, idegenben elhaltak felett azok otthonában, gyászoló feleik kérésére tartott temetési istenitiszteletet rekviemnek és a katholicizmus felé hajlásnak, puritán kálvini elveinkkel össze nem egyeztethetőnek tekinti.

Alapul szolgált erre az elvi határozatra dr. Márk Ferenc békési lelkésznek a békési presbiterium azon határozata ellen beadott felterjesztése, amely határozatában a békési presbiterium kimondotta, hogy a távolban elhaltak fölött ezután csak azon esetben tartanak a lelkészek temetési istenitiszteletet, — miután az előző években ilyenek már tartottak, — ha az elhunyt hozzátartozói igazolják a halálesetet és azt, hogy a nagy távolság miatt csak a temetés után érkezhettek volna a temetés helyére. A békési presbiterium fenti határozatára pedig dr. Márk Ferenc lelkésznek azon eljárása szolgáltatott okot, hogy midőn egy Boszniában elhalt és ott temetett katonának gyászoló családja lelkészt felkérte halotti istenitisztelet tartására, ő a család kérésének teljesítését megtagadta.

A család ekkor dr. Baltazár Dezső püspök úrhoz fordult sérelmével. A püspök úr a családnak adott válaszában nem tartotta a kálvini felfogással összeférhetlennek a család kérésének teljesítését, sőt jelezte, hogy hasonló esetekben maga is végeztet ilyen temetési istenitiszteletet. Mire dr. Márk Ferenc boldogult Eröss Lajos püspökre hivatkozott, hogy ő meg épen ellenkező nézetben volt; s ő, dr. Márk Ferenc, a temetési szertartás *megisméllését* rekviemnek tartja.

Ez a tényállás, amely kiindulási pontja az egyetemes erejű elvi döntés kérésével felterjesztett egyházmegyei határozatnak.

Az egyházmegyei közgyűlési vita nem foglalkozott a kérdést lényegében eldöntő azon előző kérdésével, hogy mi tenné a mi református temetési istenitiszteletünket megismélt alakjukban rekviemmé? Az egyszerű, puszta megisméllést a „kálvini” tábor „pápastaság”-nak deklarálta.

Kérdem, hogy ha a temetési szertartásnak már puszta megisméllése a távolban lefolyó temetéssel otthon, egyidőben, vagy annak pár napi időközelségében pápastas, azaz rekviem: akkor miért fungálnak azok a kálvinistaságuk tudatában minket pápastáknak nevező lelkészek olyan temetésnél, ahol a másutt elhalt, de temetésre haza vitt halottak felett napok múltán, otthon a vonatnál, vagy a temetőben tartandó functiora kéretnek fel? Miért ismétlik meg egyszer, néha kétszer is a halálozás helyén már elvégzett temetési szertartást? Mert nem hallottam még rá esetet, hogy megtagadták volna az ilyen functiót. Nem is tagadták meg, tudom. Vagy dr. Márk Ferenc úr megtagadta volna akkor is a fenti békési esetben, ha annak a Boszniában elhaltak a családja olyan módos lett volna, hogy hazahozathatta volna azt a szegény katonát a lakóföldére? Nem hiszem!

Vagy azt mondják, hogy az más, ha koporsó mellett fungálnak! Tehát a holt anyag menti fel őket a pápastaság vádjá alól? Ha igen: ilyen hatalmas érv előtt meg kell hajolni. De mi lesz a *szertartás megisméllésének* nagy kérdésével, amire az egész puritánság fel van építve?

E sorok írója a távolban elhaltak felett otthon tartatni szokott, tehát megismélt istenitisztelet

rekviem vagy nem rekviem-voltát abban találok, hogy minő módon, minő felfogással végzi a lelkész ezt a funkciót. Hiszi, hogy nem akad olyan református lelkész, aki az elhaltak purgatóriumában szenvedő lelke üdvéért imádkozzék azon a koporsó nélküli, megismételt istenitiszteleten. Ilyen bornirtságot ne tetelezenek fel a kálvinisták a pápistáknak nevezett református lelkészekről. Bizonyára — mint egyéb temetési istenitiszteleteinknek, — ezeknek az istenitiszteleteknek is csak a szomorú felek s a velük együttérző gyülekezet vigasztalása, tanítása, lelki építése és a magát szenvedéseinkben is megdicsőítő Isten dicsősége a tárgya. Szerintem itt a kérdés punctum salienste. Ez az istenitisztelet nem gyászmise, nem rekviem. Ugyanaz ez, mintha koporsó mellett állanánk. Bizony azok a szomorú felek sem gondolnak misére, rekviem szolgáltatására, — tapasztalatból mondhatom.

Ha pedig ez parádé, bizony parádé minden temetési istenitiszteletünk. Parádé a két papos, meg 3 papos temetés; ezek a dr. Márk Ferenc lelkész úr által is gyakorlatból ismert, nagyon is *ismélléses* és általa még sem kifogásolt temetési istenitiszteletek. Vagy töröljük el az egész temetési szertartást, vagy ne fogjuk rá arra, hogy rekviem, ami nem az; legalább a rekviem lényegét ismerők előtt nem. Ha pedig valaki a más funkcióját kálvini elvéből nem ismétli, hát *következtesen ne ismételje!*

A távolban elhaltak fölött bizony tartottak már azok a lelkészek is gyászistenitiszteletet, akik azt most rekviemnek vallják. Tartottak nem reformátusok felett is, mint Erzsébet királyné halálakor. II. Rákóczi Ferenc hamvainak hazahozatalakor. Tartanak október 6-án. Na igaz, hogy ezek különös alkalmi istenitiszteletek. Meg vagyok győződve, hogy nem is rekviemet szolgáltatnak és szolgáltatnak. Az eszme hordozóinak szolt és szol az az istenitisztelet. Az október 6-iki nemzeti gyászban is ez és az Isten dicsősége, a hazaszeretet nagy erénye domborodik ki. De hát egyházi írónk ilyen alkalmakra írt imáiban van annyi vonatkozás azokra az elhunyt dicsőkre, mint azokban a távolban eltemetettek felett, a fájdalom közvetlenségének idején tartott halotti imákban és beszédekben. Ha ez utóbbiak rekviemi imák és beszédek: azok a különös alkalmiak is azok.

Ilyen rekviemet tartott épen a békésbányai egyházmegyében a hódmezővásárhelyi egyház, nagynevű papjának s az egyházmegye nagynevű esperesének Debrecenben történt halála és Debrecenben eltemetésekor.

Hol volt a nagy kálvinista megbotránkozás akkor? Seholy! Mert mindenki érezte, hogy a kegyelet, a szeretet több, a sírók könnyeinek letörlése keresztényenibb, mint a puritánság mellett a Szervét megégetésével való — és a szóban forgó dolognak Makó — Jeruzsálem-távolságra eső — argumentálás; több, mint az üres forma, amelynek vízával kiöntik a gyermekét is.

Azért, hogy az elvi kérdést fölvető békési lelkész eljárás szankcionáltassék, e sorok írója azokat a nem parádé, hanem lelki szükség szülte temetési funkciókat, amelyekkel a távol, idegenben elhunyt feleinknek otthon gyászoló hozzátartozóit, olykor egy egész gyülekezet fájalmát enyhíteni felhivatunk, — nem tartja rekviemnek, s a békési presbiteriumnak a puritán-

ságot nem sértő határozatát helytelenítendőnek; mert ezt a funkciót nem pótolja, hanem ennek csak egy része az az ajánlott mód, hogy a gyászszültotta család otthonába vigasztalásunkkal belépünk. Ezt megteesszük az otthon elhaltak családjánál is, mikor szükségét látjuk.

Aki azonban misét mondana, rekviemet szolgáltatna a fenti funkciókon és nem találná el a kálvinista formáját és lényegét az ilyen temetési istenitiszteleteknek: annak feltétlen meg kell tagadni az ilyen funkciót.

Békésbányai.

Az ir szabadságharc.

Nagybrittánia az utolsó években a balkán háborút készítette elő, a múlt évben pedig a háborúval volt elfoglalva. A balkán háború nemcsak a kormány figyelmét kötötte le, de az egész nemzet érdeklődésének lüktető ere volt az. A német kérdés tisztázódott ott. És ahány enervált török csapat minden harc elfogadása nélkül megadta magát, vagy ahány török várat rombolt földig a szövetséges államok tüzérsége, annyi dreadnoughtot takarított meg a britt állam háztartása. Most, amikor Németországnak el van vágva az útja Indiához s a britt világhatalomnak nem kell tartania karjai leválásától, mikor a német kérdés keleten néhány évre levétetett a napirendről s a világpolitikai vezető szerep ismét számba jövő versenyzés nélkül székel Londonban: csak most kezd a birodalom közelebb jönni önmagához s csak most kezd feltűnni a home rule összes igazságtalansága és a birodalom egységét veszélyeztető volta.

Az Asquith kormány pedig azelőtt a helyzet előtt találja magát, hogy miután ellenségeitől menekült, a saját jó barátaival kell elbánnia. Hozzá még kezd észrevenni, hogy a német invázió lidere nyomásától felszabadult angol és skót protestáns közvélemény egyre sűrűbben jelentkezik az ir protestántizmus mellett.

Az ir Ulster protestánsága tudvalevőleg afelett való elkeseredésében, hogy az ir autonómia címe alatt megfosztatik rendelkezési jogától s vallási, nevelési, közigazgatási kérdésekben teljesen ki lesz szolgáltatva a katolikusoknak, fegyvert fogott. Sir George Richardson aktív altábornagy vezérlete alatt 100,000 embert állított ki a csatamezőre, amely állandóan gyakorlatozik s kész arra, hogy utolsó csepp véréig megakadályozza a home rule életbe lépését. Minden országban fordulnak elő törvény elleni tüntetések s esetleges zavargások. Ilyen nyiltan szervezett s az egész nemzet békéjét, fejlődését, nagy javait kockára tevő fegyveres ellenállás azonban a mai korban a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. A Debreceni Protestáns Lap október 26-diki száma rámutatott arra, hogy ennek a szokatlan jelenségnek oka vallástörténelmi s alábbi sorokban pedig arra kívánunk rámutatni, hogy az Ulster kérdés sem nem szociális, sem nem politikai, hanem egyházpolitikai kérdés, amely minékünk, magyaroknak, mint akik úgyszólván ugyanolyan számarányú katolikus országban élünk, akárcsak az ulsteri protestánsok teljesen megérdemli figyelmünket.

Az állampolgárok s általában a nemzetek életére nem közömbös, hogy katolikus, vagy protestáns szellem lengi át alkotmány formáját s politikáját. A katolicizmusnak ugyanis abból a sajátos felfogásából, hogy a hierarchia isteni tökéletességeknek a letéteményese, folyik, hogy a nagy publikum tisztán adóalany, amely szükséges az egyház kiadásainak fedezésére. Amikor pedig az egyházat, mint egyedül üdvözítőt, az Isten és az egyedek közzé oda-tolja, nem csupán a felelősséget veszi le az emberek vállairól, de egyben a lustaságnak is hízeleg. A katolicizmus ezen 2 legjobban életté vált tanának következménye az, hogy a katolicizmus a romantikus emlékeket szaporítgatja s csak akkor tesz bármit is, ha azt a szükség parancsolja. A protestantizmus az embert, mint Isten képére és hasonlatosságára teremtett lényt határozza meg, aki előtt nem az egyház a legmagasabb eszmény, hanem a Szentháromság, egy örök Isten. Az ember üdvösségének megnyerésére elégséges a Jézus váltság érdeme s az egyházat itt helyszerzői minőség nem illeti meg. Az egyház nem minden, de nem is semmi. Utmutató az emberi élet céljának megközelítésére s az egyenlő jogúak közös céljának, vágyának, ideáljának kifejezője, szabad versenye és munkatere. A protestantizmus ezen vezér elvéből folyik az önnön energia kifejtésre való utalás s ezáltal az egyéniségek képzése. Egy szóval a való életben való élés s az azzal való haladás.

A két világnézet közötti különbség objektív vizsgálódás 2 igen fontos tapasztalathoz juttatja az embert. Ahoz, hogy a protestantizmus sokkal magasabb életelv, mint a katolicizmus, másodsor pedig arra, hogy a katolicizmus ma már nem képes megfogadni a modern államok kormány formáját. Az első állításra bizonyíték az, hogy az emberiség legnagyobb tudósainak, költőinek, feltalálójának, államférfiainak, emberbarátainak vallását túlnyomó többségben a protestantizmus képezi s az emberi művelődés hatálya mindig szoros kapcsolatban volt a protestantizmus erősödésével. A mi hazánkat ugyan nem valami tanácsos e tétel mellé bizonyosságul felhozni, részint, mert nálunk sem a katolicizmus, sem a protestantizmus nem maradt meg eredeti kiadásában, részint pedig azért, mert az egyetlen ország, ahol a protestantizmus elismerte a katolicizmus fensőbbiségét, mindazonáltal a protestantizmus történetét bátran odaállíthatjuk a katolikus mellé s mint igen érdekes szociális jelenséget megemlíthetjük, hogy Budapesten a magasabb iskolák elvégzését fel nem tételező, de mégis az átlagos nép műveltségénél többet kívánó, bizalmi természetű állások, — mint a posta altiszti, villamosvezető, gyári kapus és munkavezető, vasúti raktárnoki stb. — 85—90%-ban református emberekkel vannak betöltve. A kérdést azonban jobban eldönti a protestáns államoknak katolikus államokkal való összehasonlítása. És itt azt találjuk, hogy a protestáns államokban kevesebb a bűntények száma, mint a katolikus államokban, óh, nem frázis a Berzsenyi szálló igéje: „Minden állam talpköve a tiszta erkölcs” s a protestáns államok a világ vezető országai. Sőt a *katolikus egyház is erősebb*, lélekszám arányát tekintve a *protestáns országokban*, mint a tiszta katolikus országokban. Hisz már szinte megszokott jelenséggé válik, hogy tiszta katolikus államok

egymásután sorakozva kérnek bocsánatot a Szent Bertalan éjszakákért a katolikus egyházak teljes elejtése által. Maga a római pápa is olyan katolikus államban él, amelynek örökös foglya. De viszont az sem lehet közömbös azelőtt, aki a protestáns államformát a katolikkal akarja feleserélni, hogy a katolikus államok örökös forradalmak hazái. Talán elég lesz erre vonatkozólag felemlíteni Franciaország, Portugália s a délamerikai köztársaságok szinte szezonként megismétlődő forradalmait.

Irországból a lakosság kétharmada katolikus, egyharmada pedig protestáns vallású. A kisebb rész azonban produktív munka és kulturális érték dolgában teljesen egyenrangú a kétszerte nagyobb társadalommal, ha ugyan túl nem szárnyalja azt. Sőt magasabb életelv birtokában az évszázadok versenyén oly szellemi, kereskedelmi és ipari többletet tett szert, amellyel a katolicizmus semmi szín alatt nem veheti fel a versenyt. A britt állam teljesen liberális összehasonlítása mellett pedig még csak reménye sem lehet rá. Szükség van tehát Irországnak a birodalomtól való elválasztására s az egyedül álló részben a lélekszám nyers erejével szoritani le a versenytársat.

Az ír home ruleisták ugyan igyekeztek az egész küzdelem alatt kikapcsolni a vallási kérdést a kampányból s nemzetiségi kérdéssé tenni az egész home rulet és ha ezt a mi lapjainkkal el is tudták hitetni, az ír protestantizmus rögtön tisztába volt a mozgalom igazi céljával. Megláthatta ezt igen könnyen, hisz a home ruleisták intéző-bizottsága telve volt róm! katolikus papokkal s onnan, hogy Irországból a legutolsó 30 év alatt ahány népgyűlés lefolyt a home rule érdekében, valamennyinek elnöke ex officio az a plébános volt, akinek paróchiális területén folyt le a népgyűlés. De különben az egész kérdésre tiszta világot vet Redmondnak, az ír nacionalisták vezérének mentegődzése, hogy a home rulet úgy sikerült kieroszakolniok a kormánytól, hogy az egyház kívánságainak egyharmadát kénytelenek voltak elejteni. (Queen's county paper 1912 dec. 12.)

Irországból tehát a protestantizmus és a katolicizmus közötti különbség készül megvívni a maga döntő ütközetét. Teljesen egyenlő erejű ellenfelek mérik össze szablyáikat. A protestánsok ugyan éppen felényien vannak, mint a katolikusok, azonban annak a 100,000 szuronynak hegyén, mely az ő kezükben villog, ott fénylik az írlandi vérfürdő emléke, 100,000 protestáns mártírrá halhatatlanodott lelke és ez igen nagy erő! Ez kiegészíti, ha ugyan túl nem szárnyalja a lélek szám közötti különbséget. És ami nem utolsó az egész kérdésben, egyremásra kezd mellettük megnyilatkozni a hit és vértestvérek érdeklődése és rokonszenve. Aminek fényes bizonyossága az, hogy nov. 3-án a nagy Balfour bontotta ki mellettük Aberdeenben a zászlót, Angliában pedig ugyanakkor Austen Chamberlain, a nagy Chamberlain fia szállott sikra mellettük. Nov. 9-én egy választó-kerület, a readingi fejezte ki szolidaritását az ír protestantizmussal, megválasztván Captain Wilsont, mint exponens ulsteri politikust 1131 szótöbbséggel az ősrégi kormánypartii kerületben képviselőnek.

Kenyértörésre kerül-e a dolog, nem tudni? A

világ azonban bátran elkészülhet, egy kicsi ugyan, de a protestántizmus nagy javainak s hagyományainak teljes birtokában levő társadalomnak bemutatkozására s áldozattételének kifejtésére. Uglátszik a mai kornak erre van szüksége, amely meggyőzze arról, hogy a protestántizmus nem történelmi emlék, hanem az Istenben hinni tudók, üdvüket szívükön hordozó emberek felséges eszményképe s a törekvő, eredményeket váró, erőteljes társadalmaknak annyira életelve, amelyért érdemes áldozatokat hozni s ha kell, érte el is vérzeni.

Varga Antal.

Analógia.

Pipaesvirág piroslott a búzavetés mesgyéjén. A rozs feje már kezdett szökülni, a tisztabúza kihányta tüskés fejét. A tengeri vetések szokatlanul korán második kapálás alatt állottak. A kaszáló buja füvének tövében vert a harizs, tetején pedig himes tarka szörnnyeg terült. A gazdák számították, hogy idejében és gazdag terméshez jutnak. Minden olyan gyönyörű volt a felső Tiszamentén. A magyar folyó szűkebb medrébe vonult vissza, vize tiszta volt és átlátszó. Ilyen volt a kép arra fel Ugocea és Máramaros felé, s amilyen a kép, olyan volt annak nyomában a hangulat is: csendes, megnyugtató, reményt éltető, úgy június hó legelején.

A színes képet s utána a színes hangulatot azonban hamar elrontotta a nyári esőzés. Előbb csak a szénarendeket tette barnává, a munka folytatását akasztotta meg. Majd az égnek szétrepedt kárpitjából leszakadó fellegek egész súlyokkal feltartóztathatlanul zúdultak alá a bércék ormaira, a kis hegyi patakok zúgva rohanó áradatokká dagadtak. A föld tele itta magát vízzel, nem tudta többé elnyelni a szakadó esőt. A folyamok medre megduzzadt, nem bírta partja közt korlátozni a szennyes áradatot. A pipaesvirág, a szökülő rozs, a tüskés búzafaj piszkos vízben fürdött, tövére iszap gyűlt s maga alá teperte az ágaskodó vetés-szálakat. A fürj, s a harizs fészket a kis fiókkal együtt mint a sírásó a hullát, betemette a feloldott sár. A mezőn szorgalmatoskodó munkásokat a szárazsággal, a nyájukat őriző pásztorokat a nyájjal együtt a völgy hasadékaiba seperte a rohanó özönvíz. A viharok megtépték a lakóházak födelékét, vályog és sárfalát eláztatták az áradatok. A szegényes bútorzat úszott tova, míg valahol elmerült a piszkos hullámokban. A Tisza medre olyan rohamosan telt meg, hogy a belészakadó víztömeg el se tudott terülni, simulni, hanem, mint a patról nézők ámulattal csodálták, a folyó vonalának közepe hihetetlenül feldomborodott, s több méterrel magasabb vonalban rohant lefele. Vízáradást soha nem látott terek kerültek víz alá, országútak, vasútak szakadtak meg, hidak hullottak szét... s a föld lakója, a menekülő ember heteken át jó tehetetlenül nézte a természet elvadult, dühöngő rombolását.

S „oda lón az emberek vetése“.

Miből táplálkoznak jövő olyankor? Miből építik újra az összeomlott kunyhókat? Miből ruházkodnak? és... és miből fizetik az adót? az adót, az államit és az egyházit.

Hát az állam gondoskodik az övéiről, úgy, ahogy tud. A föld adóját, melynek termése megsemmisült, elengedi (múnyelven „leírja“), a hatóságok gyűjtést rendeznek. Sovány ugyan az eredmény, mint a hét szűk esztendő, de hát a „pénzpiac feszültsége“ miatt nincs pénz sehol. Egy kis olesó vetőmag is kerül, kamat nélkül. A társadalom is megmozdul, — nagy lomhán ugyan, — de mégis csak mozog.

Csupán az egyházak szükségére nem gondol talán senki. A híveknek maguknak sincs semmijök, miből fizetik hát ki az egyházi tartozásukat? S ha fizetni nem tudnak: az egyház ládájából hogyan kerül elő a „belső emberek“ fizetése? miből telik perselypénzre az országos lelkészi nyugdíjintézet, a közalap, a Gusztáv Adolf-egylet segélyezésére? A domesztikára? A felemelkedett 2%-os fentartói járulékra? a parochiális könyvtári díjra? a Protestáns Irodalmi Társaság évjáradékára, egyházfentartási alap létesítésére, tűzkárbiztosítási díj fizetésére? és a többi önkéntes és nem önkéntes adózásra? A paróchia, az iskolaépület, a kerítés is megromlódott. Hát ezeket miből reparálják ki az ár elvonulása után térdig iszapban gázoló agyongyötört egyházi adóalanyok?

Akár hogyan keressük is a lehetőségét, a módját a kigázolásnak: még csak szalmaszálát se látunk, melybe befogózkodhatnánk. Az egyházi élet anyagi kérdései ott fognak heverni talán több évig eltemetve, feloslásnak indulva a rajtunk átrohant áradat mélyében. Az addig lüktető élet stagnál s tespedése sok helyen hosszú időre fenakasztja az új életre kelést.

De mégis... mintha látnék egy szalmaszálát. Az 1909. évi XII. t.-c. 3-ik §-a (országgyűlési törvényről van szó) kilátásba helyezi, hogy ha a vízkárosodás következtében a községi adók törlés alá kerülnek, a község háztartása másként fennakadásnak lévén kitéve, a hiányzó összeg pótlására, a törölt pótdó összegéig, államsegélyt lehet kérni a községnek. Szóval a községeket az állam kiségetheti a zavarból. Nem hallgatom ugyan el, hogy ennek a különben üdvös törvénynek a végrehajtását az 1912. évi LIII. t.-c. felfüggesztette. De hát ez a jó intención még nem változtat. Az állam pénzügyi helyzete valószínűleg nem volt abban a helyzetben, hogy az államkormány a hozott törvény szándékát valóra váltsa. Mi azonban ne így tegyünk. Állítsa ki minden egyházközség amaga kimutatását arról, hogy mekkora az az összeg, melyet egyházi adóköveteléséből az árvízújtotta községekben lehetetlenség behajtani; az összegyűjtött kimutatások az egyházkerületi hatóság útján terjesztessenek föl a konventhez, hol az országos adóalap terhére a törlés alá kerülő egyházi adók összegéig rendkívüli segély nyújtassék az egyházközségeknek. A többi a kivétel feladata.

A megnevezett segélyforrás pedig ne legyen ama bizonyos szalmaszál, melybe eredmény nélkül fogóznak az elemi csapástól megtépászott, nyomorúságos egyházak.

Rózsa Sándor.

Velünk a mindenható.

Világraszóló, fényes ünnepek zajlottak le a minap Lipese közelében, azon a síkságon, ahol 100 esztendővel ezelőtt Európa szövetkezett népei fényes diadalt arattak a megroppant erejű s mégis rettegett Napoleon fölött. A véres csatában győztes népek ivadéka rendezték ezt a fényes ünnepet. Hosszú éveken át, csaknem egy teljes évtizedig épült a monumentális emlékmű, a Völkerschlachtsdenkmal, mely óriási méreteivel szinte kétségbeejtett már akkor is, amikor 7 évvel ezelőtt ott jártam a tövében.

Isten tudja, miért, már akkor sem tudtam semmiféle lelkesedést érezni a tiszteletet *provokáló*, ormóttan győzelmi jel láttán, pedig eszembe juthatott volna, hogy talán valamelyik itt vitézlett öregapám lábnyomát taposom én is.

Lázban égett az egész Lipese a honfiúi hévtől. A Völkerschlachtsdenkmal költségeinek a pótlására rendezett milliós sorsjáték jegyei elkelték mind az utolsóig. Vasárnap délutánokon zsúfolásig voltak az emlékmű tövében épült vendéglők hazafias kirándulók csoportjaival. Óh ne higyjük, hogy csak a magyar hazafiságnak velejárója az alkohol!

Pedig hiszen e nélkül is mámorosok ott a lelkek a büszke nemzeti önérettől s izzó gyűlölettel Napoleon és fajtája iránt. Ez az önérett s ez a gyűlölet 100 esztendővel ezelőtt itt született a lipesei csatán s 100 esztendő alatt csak növekedhetett, izmosodhatott a hadi dicsőségnek ez a két ikergyermeke.

A lipesei diadal élénk emlékezetében büszke, nemzeti önérett a Völkerschlachtsdenkmal homlokzatára messze tündöklő, ragyogó aranybetűkkel ezt a mondatot írta fel: Velünk a Mindenható! Ez az Isten nevére hivatkozó, hitteljes felirat erőteljes gesztussal mutat reá a német nemzet tiszteletre méltó, vallásos érzületére, mely a nemzeti gloire fényes fellobbanásában sem tagadja meg magát.

De sajnos, mintha e fölirat mohó exclusivitása valami egyébire is emlékeztetne bennünket. Mintha azt mondaná, azt akarná világgá harsogni ez a kérkedő fölirat: Velünk, igenis velünk volt, ma is velünk a Mindenható, titeket pedig elhagyott!

Ne vitassuk most azt, hogy helyes-e a mindenható Istent fajirtó háborúk véres borzalmaiban keresni. Tagadó véleményünk nagyon, nagyon régi felfogással kerülne összeütközésbe. Már az ószövetségi elbeszélésekből tudjuk, hogy azokban a véres háborúkban, melyeket Izrael népe folytatott Kanaan birtokáért, micsoda fontos szerep jutott a frigyládának, mely a Jehova segítő jelenlétének a kiábrázolója volt: míg velünk az Isten ládája, ne féljete, velünk a Mindenható!

Ez az ősrégi, érzéki felfogás annyira általános volt Izraelben, hogy csak csodálkozhatunk Dávid király erkölcsi bátorságán, midőn Absolonnal vívott tusakodásai közben óvatos hívei táborába hozták a frigyládát, ezt mondá Sádók főpapnak. Vidd vissza az Isten ládáját a városba; ha én az Úr előtt kedves leszek, engemet ismét hazához és azt megmutatja nekem és az ő sátorát. (II. Sám. 15. 25.) Ha kedves leszek az Úr előtt! Az Isten igazságosságát ismerő, megkeseredett szívű atya is csak úgy remél diadalt, ha kedves lesz az Úr előtt, de még igaz ügyének biztos

tudatában sem merte azt mondani: Velem lesz a Mindenható!

Igaz, hogy a lipesei emlékmű felirata Isten segédmenek már befejezett tényére utal, de hát vajjon csak a győztesekkel van-e a Mindenható s jaj „a legyőzötteknek” — Isten előtt is? Mit szóljunk akkor az igazságos ügyek bukásáról, vagy hogyan értsük a böles isteni rendelést, mely időközönként egy-egy „Isten ostorá”-val látogatja meg a világot? Nincsen-e magasabb szempontból tekintve küldetésük, rendeltetésük a Napoleonoknak is? Óh bizony ott volt a Mindenható Napoleon diadalaiban is, sőt ott volt megaláztatásában, bukásában is, mint ahogy jelen volt, van és lesz mindenütt egyesek sorsának változásaiban épügy, mint a nemzetek történetének nagy eseményeiben!

Ha nem éreznők, szinte önkénytelenül is abban a fölíratban az exclusivitás, az atavisztikus fajgyűlölet bántó dissonanciáját, akkor minden szó nélkül, késégesen fogadhatnók el igazság gyanánt a hitben önérett nemzeti szellem büszke nyilatkozatát: Velünk a Mindenható! De így?...

... A csatasíkot uraló Völkerschlachtsdenkmalról pár száz lépésnyire, azon a halmon, ahol a lipesei csatában Napoleon állott, bokroktól elfödve, öreg fák árnyékában, szegényemlékkő emelkedik. Sirkőszerű oszlop, tetejében ketté törött kard, marsall bot s a jellegzetes háromszögletű tábornoki kalap: Napoleon hatalmának jelvényei, miket letenni kényszerült az ellene szövetkezett népek ereje előtt. Az egész Napoleon-Denkmal nem magasabb, mint a sebesült kőoroszlán a Debrecen alatti csatamezőn...

Azok, akik a népek csatájának emlékművét meglátogatják, el szoktak jönni ide is. És az öreg fák suttogó lombjainak az árnyékában egészen más gondolatok támadnak az ember lelkében, mint amott. S valahogy úgy tetszik nekem, élnék az emlékkőnek a felirata is találóbb. Úti jegyzeteim szerint a Napoleon-Denkmalon csak ennyi áll:

Der Herr ist der rechte Kriegsmann, Herr ist sein Name!

Bors, október hó.

Papp László,
református lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

A közgyűlés előtt.

A mi tulajdonképeni legfőbb egyházi fórumunk még ma is az egyházkerületi közgyűlés.

Természetes azért, ha ilyenkor, a közgyűlések tartásának idején, fokozottabb érdeklődéssel fordulunk a központi helyek felé és figyelemmel tudakozzuk az írásokat (a nyomtatott tárgysorozatot).

A mi őszi közgyűlésünknek tárgysorozata feletőbb hosszú és ez nem a legjobb jel. Ott ahol boldogság és megelégedettség lakik, nem igen sokat perelnek és beszélnek. Annál többet mi, legalább ami a beszédet illeti. Pedig az ügyek legnagyobb része már 3—4 rostán is átal ment. Morál: takarékosabban kellene berendezkedni és a hosszúra elnyúló, sokba

kerülő gyűléseket megrövidíteni s a vitákat csak az elvi jelentőségű ügyekre, új hitel megszavazásra, költségvetésre és a számonkérésre tartani.

Mindezekkel a kívánalmakkal szemben a tényállás rendesen az, hogy elvi vitáink nincsenek. Nem az érvek, hanem a voksok győznek. Költségvetési viták ismeretlenek. A számonkérés nem szokásos. A számonkérés főben a konventi tagok (egyházmegyei a kerületek részéről) működésére vonatkoznak. Az összehívandó zsinaton közjogi apparátusunk és közigazgatási berendezkedésünk egyszerűsítésével is kellene foglalkozni és még sok minden egyébbel, ha erre a munkára a zsinat alkalmas volna. Azonban fájdalom, nem az.

A zsinat konzervatívabb, heterogénebb testület, mint az egyházkerületek. Ez az oka, hogy mi a tíz évenként tartandó zsinatolási rendszert korlátozni szeretnénk. Csak alkotmány változáskor kellene ennek a zsinatnak ülésezni. Máskor az 5 kerületnek együttesen tartott közgyűlései is pótolhatnák. Az ilyen egyesített kerületi gyűlések az ország főbb városaiban tartva, nagyobb súllyal léphetnének fel, mint akár a zsinat. Ettől eltekintve üdvözöljük a kerület legfelsőbb fórumát és nagy várakozással tekintünk a tiszántúli egyházkerület közgyűlése elé.

— **Diakonisszaképző Debrecenben.** Három tényezőnek áll érdekében ennek az intézménynek a megvalósítása. Debrecen városának, a debreceni református egyháznak és last but not least a tiszántúli egyházkerületnek. A kerület helyett írhatnánk bátran egyetemes ref. egyházat is, ha ilyen intézmény volna. Mert a debreceni diakonissza képző a debreceni állami egyetem klinikájának képzett református ápolónókkal való ellátása egyetemes érdeke. Ezt a részletet mellőzve azt írjuk elé, hogy a tiszántúli református egyházkerület a debreceni református diakonisszaképző költségének legnagyobb részét magára vállalta, a debreceni ref. egyház is nyilatkozott és a jövő évi költségvetésébe felvette a ráeső részletet. Debrecen városa azonban, melynek érdekében ez a vállalkozás létesül, még hátra van. De nem fog elmaradni.

— **Tanítók a theológián.** Régen ábrándozunk arról, hogy a theologiai évfolyamok elvégzése a kitűnő fiatal tanítóknak is lehetővé tétessék. Tekintve, hogy a tanítói oklevél a 8-ik gimnázium, sőt bizonyos tekintetben az érettségi bizonyítvánnyal egyenlőnek vétetik: ennek az óhajtnak nem áll útjában valami lehetetlenség. De mégis útjában áll. A féltékenység. Az evangélikusok eperjesi és pozsonyi theologiai akadémiáján tényleg beiratkozott 2—3 kitűnő fiatal okleveles tanító. Ezek felvétele ellen tiltakozik most bizonyos vaskalap. A görög és latin nyelv nevében. Nem is tudtuk, hogy protestáns testvéreink között a tót és német anyanyelvűek mellett latin és görög nemzetiségűek is vannak.

— **Esperesi székhely.** Kovács László, a marosi egyházmegye új esperese most foglalta el székét. Székhely beszéde teljesen elűt a szokásos sablonoktól és programbeszédében olyan célokat tűz maga elé, amelyek bátran az egész egyetemes magyar református egyház programját képezhetik. Az új esperes azt óhajtja, hogy „az autonomia ne legyen csak látszat, csak ürügy a fogyatkozások, a gyengeségek, a hibák elpalástolására, hanem legyen élő-

valóság a Krisztus szerelmébe oltott szentek egyesületének hathatós munkája”. Ime ezt szeretnénk mi is. Ezt a munkát Kovács László a magyarság megépítésében határozta meg. Igen helyesen. Nem az egyházak külső gépés fentartása a cél, hanem az építés és pedig a nemzet építés. Erre a célra kell erőnket fordítani. A fiatal esperes, az Orle vezérferfiát szeretettel üdvözöljük és köszöntjük magyarságot építő nagy vállalkozása kezdetén.

— **Révész Imre.** Az erdélyi egyházkerület közgyűlése a kolozsvári református theologiai fakultáson megüresedett egyháztörténeti tanszékre Révész Imrét Révész Kálmán fiát, a nagy Révész Imre unokáját választotta meg. A nagy nevek örökösét mindig kegyeletes szemekkel tekintjük s ha a nagy névvel nagy tehetséget is egyesítenek, százszoros büszkeséggel tekintünk rájuk. Így nézzük ezt a fiatal hatalmas tehetséget és megválasztása alkalmából szeretettel üdvözöljük őt is, az erdélyi egyházkerületet is és mindakét részre szerencsét kívánunk.

— **Pár szó Hornyánszky Viktor röpiratára.** „A Hegedüs és Sándor-cég és a református népiskolai könyvtárak” címmel *Hornyánszky Viktor* úr egy röpiratot nyomtatott ki és küldögetett szét az országban mindenfelé. Azt hiszem, e lap olvasói mindannyian kaptak belőle s így felesleges most nagyjában is jeleznem tartalmát. Hornyánszky úr, amint maga mondja, minden érdek nélkül, teljesen önzetlenül akarja ezzel szolgálni magyar református egyházunk ügyét, miután kinyilvánítja, hogy ha bármelyik egyházkerülettől nyerne is megbízatást a népiskolai ifjúsági könyvtárak szállítására, azt köszönettel vissza fogná adni. Elhiszem, ha mondja. De mégis nem feltűnő-e, hogy most egyszerre olyan nagy buzgalommal siet anyaszentegyházunk veszélyeztetett érdekeinek a megóvására és sem időt, sem fáradságot, sem költséget nem sajnál, hogy a Hegedüs és Sándor cégnek általa vélt visszaéléseiről a leplet lerántsa. Eddig még Hornyánszky urat ilyen szokatlan egyházmentő szerepben nem láttuk. S úgy tudom, az ilyen föllépés az üzleti életben is a ritkaságok közé tartozik s azzal, amit röpirata bevezetésében mond, elfogadhatólag megokolva nincsen. Itt tehát, valószínűleg, rejtett rugók, okok és célok működnek, még pedig tendenciosusan, amit, egyebek között az is bizonyít, hogy most a tiszántúli kerület közgyűlésének küszöbén szórták szét a brosrát.

Nem szándéksom magamat a Hegedüs és Sándor-cég prókátorául feltolni. Gondolom, az majd megtalálja a megfelelő módot, alkalmat és formát, amelyben illetékes helyen a Hornyánszky úr röpiratára válaszolhat. Reám pusztán az tartozik, amit a röpirat nevemmel kapcsolatban mond. Szólván u. i. a „Protestáns Ifjúsági és Népkönyvtár”-ról, három társammal együtt a következő módon pellengérez ki: „A szerzők (t. i. a fentebbi könyvtáré) az ismertek, Babay, Csöte, S. Szabó József, Zih Sándor stb., vagyis azok, akik a népiskolai könyvtárakban Jókai, Mikszáth stb. örökébe lépnek”. Mindenkinek szabadságában áll az én szerény írói munkásságomról és műveimről úgy vélekedni, ahogy jónak látja. Ha Hornyánszky úr elítéli, semmire sem becsüli, sőt ha a református egyházra nézve ártalmasnak tartja is azt, az ellen sem szólok semmit. A komoly vélemény

tiszteletben tartása protestáns elv. De tiltakozom az ellen, hogy nevemet a *contraria juxta se posita* alkalmazásával ilyen gúnyos kapcsolatba hozzák és említsék hazánk legnagyobb íróinak a neveivel. Nekem az irodalom nem a stréberkedés porondja, ahol törtetve haladok előre, magamat a nagyokhoz méregetem és hengegve hánytorgatom érdemeimet. Ha így volna, a fentebbi megszégyenítő összehasonlításra talán rászolgáltam volna. Tudom, hogy esélyesség mindaz, amit adhatok, de a legkomolyabb törekvés és egyházam iránti forró szeretet sugalja. Ezért kérhetek és várhatok mindenkitől legalább annyit, hogy ne malítiával ítélkezzék felettem. Hogy különben az én szerény műveim, valamint a Prot. Ifjúsági és Népkönyvtár többi kötetei a népiskolai könyvtárjegyzékbe miért vétettek fel, annak a magyarázata megtalálható az egyetemes konvent 1911. évi 205. jegyzőkönyvi számú határozatában. Itt már a Hegedűs és Sándor cég protestáns szellemű új könyveiről világosan említés tételik s ezeknek tekintetbe vételével készítette el a konvent kiküldött bizottsága is a népiskolai könyvtárjegyzéket, mely az én néhány művemem is magában foglalja. Nem arról lehet tehát szó, miért vannak a jegyzékben, többek között, az én műveim is, hanem arról, hogy megfelelnek-e azok a kívánalmaknak. Ha Hornyánszky úr kritikailag kimutatja, hogy nem felelnek meg, akkor követelheti, hogy töröltessenek. De az olyan eljárás, amilyen fentebb citált mondatában megnyilatkozik, s amelyet ebben a kijelentésben is találunk: „Szép számmal (t. i. kapnak az iskolák) oly könyveket, melyek a reájuk fordított összeget nem érik meg”, amennyire felszínes s pusztá hatástvadászó, éppannyira bántó és méltatlan is.

Van még egy reám vonatkozó, másik megjegyzése is Hornyánszky úrnak. Egy zárójel között odavetett mondatban kifogásolja, hogy a nagy bibliafordító nevét *következetesen* mindenütt *Károlynak* írtam és nyomattam. Gondolhatta volna, hogy ez a következetesség nem lehet pusztá véletlennek, elnézésnek, vagy épen sajtóhibának, hanem öntudatos meggyőződésnek az eredménye. Ez igenis tudományos álláspont és kérdés, amelyet egy zárójelben odavetett mondatnál eldönteni nem lehet. Ennek a tudományos megvitatását illetőleg szívesen állok Hornyánszky úr rendelkezésére. Adja elő argumentumait, hogy miért nem helyesli a Károlyi elnevezést, akkor aztán majd én is elmondom a magamét.

S. Szabó József.

— **Figyelmeztetés.** A folyó évi december hónapban tartandó javító lelkészképesítő vizsgálatok idejét az eredeti határidő megváltoztatásával december 15-dik napjának délelőtt 9 órájára tűzte ki a főtiszteletű és méltóságos elnökség. A vizsgákra jövők ehhez alkalmazkodjanak.

— **Beköszöntő.** Alig zajlottak le a búcsúzásnak érzelmei dr. Veress István volt lelkészünk eltávozásával, már rá egy hétre, november 9-én vágyakozó reménységgel eltelve Karcagról választott ifjú lelkészünk tiszt. Fias Kálmán tartotta meg beköszöntő beszédét. Öröm ünnepet hirdető harangok zúgása alatt istenfélő hívek serege tágas templomunk minden zugát megtöltötte. Majd fölhangzottak áhitattal telt

ajkakról a 233. dicséret 5. verse, utána a 235. dicséret 1—3. versei. Az ének elhangzása után az úr oltára elé léptette nagytiszteletű Végh József esperes úr az ifjú lelkészt, bemutatta lelkész szolgáltságot a híveknek s felszólította: tartsa meg beköszöntőjét, adja elő hitvalló programját. Mire lelkészünk a szószekekből előimája után I. Kor. II. r. 2. v. és I. Kor. 1. rész 18. verse alapigéinek nyomán elmondotta: „az én reményem, vágyam, az én törekvéseimnek egyetlen célja, hirdetni tinéktek a megfeszített Krisztust, hirdetni I. a bölesónél, II. az ortárnál és III. a koporsónál. Krisztusi szeretettel áthatott beszédét nagy lelki gyönyörűséggel hallgatta az egész gyülekezet. Majd áhitattal elmondott imája után ismét az Úr oltára elé lépett, hol az esperes úr magas szárnyalású beszédében megáldotta az új lelkészt és átadta az egyház szimbólumait: a pecsétnyomót és a templom kulcsát. Templom után a lelkész lakon az esperes elnöklése alatt ülést tartva előbb az esperes, majd Kiss Lajos a presbiterek és a tanítók nevében üdvözölte az új lelkészt, ki meleg szavakban köszönte meg a megnyilvánuló igaz szeretetet. Közben a zsidó egyház elnöke Weisz Jakab 5 tagú küldöttség élén üdvözölte. Délben a „Sas” vendéglőben 100 terítékű közebeden a vidéki és helybeli vendégeink tartottak pohárköszöntőket. Végh József esperes, dr. Veress István tanár, Diószegi Mihály átányi református lelkész, Hemző Lajos karcagi tanár, Weisz Jakab, Kiss Lajos és még többen. Levélben meleg hangon üdvözölte Karcagról nagyt. Madarász Imre református lelkész, Móga Zakariás körög keleti lelkész Diószegről. Este fényesen sikerült műkedvelői előadás és táncmulatság tartatott a „Vadász” vendéglőben. 150 koronával gyarapította a református tanítótételület segélypénztárát. Kiss Lajos, ref. ig.-tanító.

— **Könyv az orgonáról.** Sugár Viktor orgonaművész a Nemzeti Zenede tanárának, „Az orgona” című munkája a napokban jelent meg Pfeifer Ferdinánd könyvekereskedő cég (Budapest, IV. Kossuth-Lajos-utca 7.) kiadásában. Magyar irodalmunkból ilyenmű munka mindezteljesen hiányzott, úgy hogy az orgona szerkezetéről s szervi berendezéséről minden érdeklődő csak idegen nyelvű szakmunkák révén nyerhetett tájékozódást. Hogy ez mily hátrány volt, az aligha szorulhat bővebb magyarázatra. Így igazi örömmel üdvözölhetjük Sugár Viktor úttörő munkáját, annál is inkább, mert oly ember tollából ered, ki nemcsak elismert orgonaművész, hanem szak tekintély az orgonaépítészet technikai terén is és mint ilyen, nemcsak nálunk, hanem a külföldön is tette nevét ismertté. A munka anyaga felöleli az orgonaépítészet múltját s fejlődését a legrégebb időktől napjainkig. Kimerítően ismerteti az összes rendszereket, behatóan tárgyalva e rendszerek működési módját, pneumatika, villamosság ugyancsak gondosan vannak ismertetve. Továbbá terjedelmesen tárgyalja a regiszterek ismertetését, motorok kezelését, az orgona gondozását és tervezését példák alapján. Szóval meglátszik a művön, — miként azt az előszóban írja — hogy sok évi fáradságos kutatás s tanulmányozás eredménye e gondos munka, mely remélhetőleg a magyar zenekedvelő közönséget közelebb hozza a hangszerek legnemesebbikéhez, az orgonához.

— **Meghívó.** Az apagyi református egyház a szegény iskolás gyermekek segélyalapja javára 1913. évi november hó 16-án délelőtt 10 órakor a nagytemplomban orgonaversennyel egybekötött vallásos összejövetelt tart. Ugyanaznap este 6 órai kezdettel fenti jótékony célra a református iskola termeiben jótékony célú táncmulatságot rendez.

— **Protestáns Árvaházi Naptár.** A Protestáns Árvaházi Naptár szokott gazdag tartalommal az 1914. évi is megjelent. Midőn erről hírt adunk és a naptárt olvasóink figyelmébe ajánljuk, érdemesnek tartjuk felemlíteni naptári értéke mellett más tekintetben is érdekes ránk debreceniekre nézve. Van a naptárban ott hátul valahol egy szerény kis rovat, hogy a naptár hány példányban forog egyes helyeken közkézen. Igaz csak! Hol van a 65 ezer lakosú kálvinista Róma. Kezdődik a sor 825 példányszámmal. De nem Debrecenben. Nem baj, ha nem is az első, de hát tán a második? Nem, egyáltalában nem! Nem a második helyen van. Látjuk Visk, Ózd, Szikszó, Pácsér, Gerece, Kocs, Vulkán stb., stb... Na de ez még se járja, ilyen vigyázatlanok ezek a naptárszerkesztők, biztos dolog, Debrecent kifelejtették. Meginterpelláljuk őket. Hisz már 825 példányról lementünk egészen 300, 121, ...50... Hát hol keressük már! Furcsa! Debrecen sehol! „30—40 példányig” forog közkézen: Aba, Acsa, Alistál, Bük... Debrecen!... Aj! Ihol van. Nézzük meg még egyszer a címet! Biz ott csak ez van: 30—40 példányig... Tácon, Zeherjén is ennyi kell... Jaj szerkesztő urak! Ne üzzenek ám csúfot belőlünk. Inkább felejtssenek ki bennünket a sorból jövőre. Jó? Igerjék meg, mert elég az, ha mi tudjuk, hogy a kálvinista fővárosban 30—40 példányig forog közkézen a naptár, mint Vönöckön meg Ekeesen... És a tanulság? Annak levonását végezze el a nyájas olvasó.

— **Harangszentelés Krasznaszentmiklóson.** Ha valaki a „Névtárakban” a krasznaszentmiklósi kicsiny egyház nevét látja és olvassa a rideg számot, mely mutatja, hogy ennek az egyháznak alig van száz lelke: el sem tudja képzelni, hogy az a néhány kálvinista magyar szeretve tisztelt lelképásztornának követésre méltó böles vezetése alatt hogyan munkálkodik úgy az egyházban, mint a községben. A zajtalan, de szerető lélektől vezetett küzdelmes munkának kiáltó bizonyosságait, századokra kiható, fényes alkotásait látja a szemlélő Krasznaszent-

miklóson. Állami óvoda, állami iskolák hithű kálvinista tanítók vezetése alatt; szép, kedves kis templom: mindmegannyi világító pontok, melyek a hazafiságnak sugarait szórják szét az oláhság félelmes sötétséggel borított tengerén. Magyarok Istene! ha sokat szenvedett hazánk és egyházunk minden veszélyeztetett pontjára oly lelkes vezéreket állítana végéremehetetlen bölcsességed, mint nt. Csighy István lelkész úr: erősebb lenne reménységünk, hogy „lesz még egyszer ünnep a világon”, mikor ismét megkondulnak az elnémult harangok! Ezen reménység megvalósulásának előhírnöke volt október 26-ikán az a kedves ünnep, amikor a nagykárolyi református egyházmegye buzgó esperese, nt. Berei József úr, a krasznaszentmiklósi gyülekezet 3 szép, új harangját felszentelte az Isten dicsőségére. Szép verőfényes őszi vasárnap volt... Mintha a természet is örült volna a szentmiklósi hívekkel és a nagyszámban egybegyűlt vendégekkel, kik „örömmel mentek fel az Úr házába” az új harangok hívogató szavára. 10 órakor kezdődött az istenítisztelet. Éneklés után nt. esperes úr gyönyörű alkalmi imádsága emelte a híveket az Istenhez, majd V. Mózes 32. r. 3. v. alapján kidolgozott, gazdag élettapasztalatról tanúskodó alkalmi beszédében a harangok hármast hivatását fejtegette. (A harang az élőket Isten dicsőítésére hívja, a holtakat elsiratja és a vészt jelzi.) Az ünnepi beszéd kitörülhetetlen nyomokat hagyott a szívekben, a szemekből pedig a hála és öröm könnyeit csalta ki. Az ünnepélyen az istenítiszteletet végző esperesen kívül jelen voltak: a helybeli lelkész; Csighy István, Valeán Theofil esztári gör. kath. lelkész, Csighy Andor hosszúpályi, Makai Elek szatmárhegy, Tukacs László berei és Papp József genci lelkészek és világiak is nagy számmal voltak, köztük Mitrovics Gyula debreceni akad. tanár, Baróthy József egyházmegyei aljegyző s többen. Délben Csighy István lelkész úr és kedves felesége a vendégek tiszteletére ebédet adtak, amikor is eszmékben gazdag, szebbnél-szebb dikciókat hallottunk. Esperes úr a házi gazdát, Csighy Andor esperes urat eltette; Valeán Theofil a magyarságért, Mitrovics Gyula Valeán Theofilért üritette poharát. Szépen, meghatóan beszélt minden egyes felszólaló, de külön említést érdemel a lelkes, magyar érzelmű gör. kath. lelkész, kinek nem csupán ezen szereplése, hanem — mint tudjuk és ismerjük, — minden ténykedése a magyar haza iránti szeretetről tanúskodik. Estétől

Elsőrendű haranggyár, szerel a kintű Pozdech-féle rendszer szerint

Juristics Márton

fuvó-, szerszám-, harangöntő- és harangfelszerelő gyár Budapest, Rózsa-utca 51—53.

Elvállal minden e szakmába vágó munkát, u. m.: elsőrendű harangok szállítását, régi harangok átöntését, régi harangok átszerelését Pozdech-féle forgatható öntöttvas-koronára, esetleg forgatható kovásoltvas-koronára, kikopott csapok kieserelését stb. Készít fekvő és álló harangvas-állványokat jutányos áron. Költségvetéssel szívesen szolgál. Ezekon kívül készít fuvókat, kovács-tűzhelyeket, esigákat, emelőket, ülőket, satut stb. e szakba vágó munkát. Jutányos árak, pontos és tisztességes kiszolgálás. Árlap és költségvetés kívánáské!

ALAPITVA 1868.
TELEFON 77—51.

Marchegg felé d. u. 2 órakor induló gyorsvonat Párkány-Nána és Galánta állomásokon nem fog megállani, helyette e két állomáson a d. u. 2 óra 30 perckor induló gyorsvonat áll meg.

A lipótvár-pozsonyi vonalon egy új vonat helyeztetik forgalomba, indul Pozsonyból d. u. 4 óra 25 perckor, érkezik Lipótvárra este 6 óra 02 perckor.

A vác-ipolysági vonalon a Vácra Ipolyságra d. e. 9 óra 59 perckor induló és az Ipolyságról Vácra este 9 óra 13 perckor érkező vasár- és ünnepnapon megszűnik.

A párkány-nána-garamberzencei és garamkovácsi-aranyosmaróti vonalon a Léváról minden hétfőn reggel Aranyosmarótra induló hetivásári vonat megszűnik.

Az érsekújvár-németprónai vonalon a Nagybélicről Nyitra felé d. u. 3 óra 43 perckor induló tehervonatonál a személyszállítás Nagybélic és Nagytapolcsány között megszűnik.

A pöstyén-verbói vonalon a vasár- és ünnepnapon idényvonatpár megszűnik.

A hőlak-trencsentepliei-trencsenteplie-fürdői vonalon a Trencsenteplie-fürdőről éjjel 1 óra 01 perckor, reggel 4 óra 42 perckor, d. u. 5 óra 29 perckor és éjjel 10 óra 18 perckor induló, valamint az oda éjjel 3 óra 15 perckor, d. u. 2 óra 05 perckor, este 8 óra 40 perckor és éjjel 11 óra 55 perckor érkező motoros vonatok megszűnnek.

A nagyszombat-jókuli vonalon a Nagyszombatra reggel 5 óra 55 perckor érkező vonat Szenice helyett csak Jablónctól közlekedik.

A budapest-keleti pályaudvar-hatvan-ruttkai vonalon a Budapest-Józsefvárosra Gödöllőről reggel 5 óra 50 perckor érkező és a Budapest-Józsefvárosról Gödöllőre este 7 órakor induló vonatok vasár- és ünnepnapokon nem fognak közlekedni. A vasár- és ünnepnapon Budapest-Gödöllő között megszűnik.

A budapest keleti pályaudvar-lawoenei és a miskolc-kassai vonalon a Budapestről Kassa felé d. e. 9 óra 35 perckor induló és a Budapestre Kassa felől este 6 óra 25 perckor érkező idény gyorsvonatpár szeptember 30-án megszűnik, december 15-től február 28-ig azonban ismét forgalomba helyeztetik.

A máramarossziget-aknaszlatinai vonalon a Máramarosszigetről d. u. 3 óra 40 perckor induló és oda délután 4 óra 39 perckor visszaérkező idényvonatpár megszűnik.

A budapest keleti pályaudvar-predeáll vonalon a Nagyváradról Kőbánya felső pályaudvarra minden hétfőn reggel 6 óra 32 perckor érkező vonat forgalma kiterjesztetik Budapest keleti pályaudvarra, ahova

reggel 6 óra 40 perckor fog érkezni; a Budapestről Nagykatára d. u. 3 óra 25 perckor induló és a Budapestre Nagykatáról este 8 óra 10 perckor érkező vasár- és ünnepnapon vonalpár megszűnik; a Predeálról Budapest-nyugoti pályaudvarra reggel 7 óra 30 perckor érkező gyorsvonat Apahida állomáson szeptember 16-tól kezdve feltételesen megfog állni; a Budapest-nyugoti pályaudvarról este 9 óra 35 perckor és az este 10 óra 50 perckor induló gyorsvonatoknál a megállás Kolozs-Kolozskazán szeptember 15-től kezdve megszűnik; a Kolozsvárról Budapest felé d. u. 1 óra 13 perckor induló gyorsvonat Sztána állomáson október 1-től kezdve nem áll meg; Zichybarlangnál a vonatok a téli évad tartama alatt nem állanak meg. A Budapest-nyugati pályaudvar-Kolozsvár között közlekedő, Budapest-nyugati pályaudvarról d. u. 2 óra 25 perckor induló, valamint az oda d. u. 1 óra 50 perckor érkező gyorsvonatpár III. oszt. utasokat nem fog szállítani, helyette a Budapest-nyugoti pályaudvar-Székelykocsárd-Marosvásárhely között közlekedő, Budapest-nyugoti pályaudvarról este 10 óra 50 perckor induló, valamint az oda reggel 6 óra 50 perckor érkező gyorsvonatpár lesz III. oszt. utasok szállítására berendezve.

A székelykocsárd-marosújvári vonalon az éjjeli vonalpár megszűnik.

A marosludas-besztercei vonalon a Marosludasról Nagycég-Budatelkére jelenleg este 6 óra 18 perckor induló vonat már délután 4 óra 20 perckor fog indulni.

A nagyvárad-püspök (feliksz) fürdői vonalon a fürdő-évadvonatok megszűnnek.

A nagyszében-calneni vonalon a nyári idény vonatpár megszűnik.

A budapest nyugoti pályaudvar-orsovai vonalon a Budapestről-Ceglédre d. e. 11 óra 55 perckor induló és a Budapestre Ceglédre este 9 óra 20 perckor érkező vasár- és ünnepnapon, valamint a Szegedről Kiskunfélegyházára este 8 óra 10 perckor induló és a Szegeden Kiskunfélegyházáról reggel 5 óra 37 perckor érkező napontai vonatok megszűnnek, Karánsebestől-Lugosig a Karánsebesről este 10 óra 30 perckor induló tehervonatonál a személyszállítás megszűnik.

A temesvár-józsefváros-buziásfürdői vonalon a Temesvár-Józsefvárosra Buziásfürdőről este 9 óra 12 perckor érkező vonat helyett a Temesvár-Józsefvárosra este 7 óra 10 perckor érkező vonat fog közlekedni.

A zombolya-nagybeeskereki vonalon a Torontálszecsányra reggel 7 óra 55 perckor érkező vonat Nagybeeskerek helyett csak Nagybeeskerekbégapatról fog közlekedni.

Alulírottak a legmélyebb tisztelettel bátorodunk a Nagytiszteletű lelkész és kántortanító urakat értesíteni, hogy a pécsi Angster S. és Fia, orgona- és harmonium-készítő cégtől megválva, ismét Egerbe, önálló működésre tértünk vissza. Ajánlkozunk a legújabb légnymatu pneumatikus esőrendszer szerint épült orgonák készítésére. Mindenemü orgonák átalakítását, javítást és hangolását mérsékelt árban és lelkiismeretes pontossággal teljesítünk. Orgonák jókarban tartását az ország bármely részében elvállaljuk. Teljes tisztelettel

Cseh István és Fia

orgona- és harmonium-készítők

Egerben,

Kovács János utca
19. szám, saját ház.

A Nagytiszteletű lelkész urak és a n. é. uri közönség b. figyelmét felhívom 20 éves törv. bejegyzett ..

FÉRFI SZABÓ

cégemre (üzletemre), melyben a leg-elegánsabb angol és magyar divatu uri ruhákat, **papi palástokat** és **fővegeket**, sikkos vasuti és katonai egyenruhákat készítek.

Tartalékos tisztek, tisztjelöltek és egyéves önkéntesek teljesen előírás szerint lesznek felszerelve.

↔ Teljes tisztelettel ↔

Prelovsky András

papi, egyenruha és uri szabó

Debrecen, Kossuth-u. 4.

Tintner J. E.

kaucsuk- és fémbélyegző-gyár és véső műintézete Budapest IV. Kigyó-tér 5 sz.

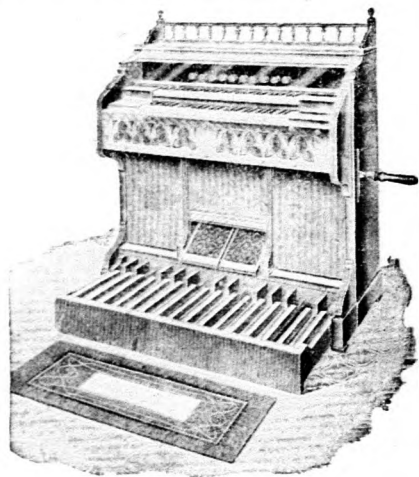
Készít mindennemű címtáblákat zománcból, sárga- és vörösrézről, horgany és rézöntvényből raktáron tart számozó és keletjelző bélyegzőket. Zománc táblákat mindennemű felirattal. Zománc és vésett számokat. Pleh chablanokat bélyegző, vánkossokat és bélyegző festéket, ugyszintén kimoshatatlan ruhajelző tintát fehéreneműek jelzésére. :: :: :: ::

BUTOR

részletre és készpénzért igen jutányos árban kapható **Kovács Mihály** butorraktára **Budapest. VII. Thököly-u. 22.** a Köz. ponti pályaudvar közelében. E lapra hivatkozók 10% árengedményben részesülnek

HARMONIUM és ZONGORA.

Mielőtt harmoniumot vásárolna, ne mulassza

el a mi **FŐÁRJEGYZÉKÖNKET** kérni.

Az országban a legnagyobb választék elvámolt elsőrendű amerikai, németországi és belföldi gyártmányokban kedvező részletfizetési feltételek mellett is.

Képviselek

kerestetnek.

Kerber és Berleth

Budapest,

VII., Wesselényi-u. 53. sz.

Egyházak,

iskolák, hivatalok, takarékpénztárak és magánfelek részére

gummi- és réz-

bélyegzőket

gyorsan és olcsón készít

ELSŐ DEBRECENI BÉLYEGZŐGYÁR

Simonffy-u. 5. — Telefon 653.

NYOMTATVÁNYOKAT

SZAKSZERŰ ÉS IZLÉSES KIVITELBEN SZÁLLIT

HERCZEG HENRIK KÖNYV- ÉS MŰNYOMDA

VÁLLALATA 0 0 0 0
DEBRECEN, SIMONFFY-UTCZA 5.